

Pregledni znanstveni članek/Article (1.02)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 80 (2020) 4, 733—750

Besedilo prejeto/Received:10/2020; sprejeto/Accepted:12/2020

UDK/UDC: 272-1:343.541

DOI: 10.34291/BV2020/04/Celarc

© 2020 Celarc, CC BY 4.0

Matjaž Celarc

Teološki pogled na spolne zlorabe v Cerкви: Splošni pregled (1. del)

Theological Perspective on Sexual Abuse in the Church: General Overview (Part 1)

Povzetek: Prispevek skuša občutljivo vprašanje spolnih zlorab otrok v Cerкви zasnovati v zaporedju dveh delov. Prvi članek predstavi splošni pregled tematike. Najprej definira problem s predstavitvijo nekaterih definicij, zatem pa s preučevanjem različnih študij in poročil išče razloge in vzroke zlorabe. Kakor nekatere raziskave opozarjajo, nerazumevanje posameznih teoloških vprašanj, kakor je na primer podoba Boga, in odnosa do žensk in otrok pomeni enega od sprožilcev zlorabe. Na podlagi vprašanj in pridobljenega znanja prvega želi drugi članek orisati teološki razmislek na svetopisemski podlagi. Cilj obeh člankov je povabilo k celoviti spreobrnitvi srca in k odpuščanju kot temelju za zdravljenje in obnovo.

Ključne besede: Cerkev, spolna zloraba, formacija, duhovniški celibat

Abstract: The article attempts to address the sensitive issue of child sexual abuse in the Church in a series of two articles. The first article provides a general overview of this topic. First, by presenting some definitions it defines the research and problem; then, by examining the literature and reports it endeavours to enumerate reasons and causes of the abuse. As some researches point out to the misunderstanding of some theological issues as for e.g. image of God, relationship towards women and children, represents one of the triggers of the abuse. Based on the acquired knowledge and questions of the first, the second article seeks to make a theological reflection on a biblical basis. The goal of the succession of both articles is the invitation to the integral conversion of heart and to forgiveness as the base for healing and renewal.

Keywords: Church, sexual abuse, formation, priestly celibacy

1. Uvod

Problematika zlorab, zlasti otrok in mladoletnih, je verjetno najbolj občutljiva in boleča tema sedanjega obdobja. Toliko bolj boleče pa je, ko to zadeva skupnost verujočih, Cerkev. Pri tem držijo Jezusove besede: »Kdor pohujša enega od teh malih, ki verujejo vame, bi bilo bolje zanj, da se mu obesi mlinski kamen na vrat in se potopi v globino morja.« (Mt 18,6) Pri tem ne govorimo zgolj o neki čustveni reakciji v besu, razočaranju, temveč je to odgovor, ki obsoja zločin in greh. Z uporabo teološko-moralnih terminov, kakor je ‚greh‘, ne želimo opravičevati niti zaobiti resnice, temveč prav nasprotno. Članek hoče to perečo in kompleksno problematiko obravnavati celostno, saj ni pravega ‚zdravljenja in prenovljena‘ brez spoznanja prave diagnoze. Prispevek sestoji iz dveh člankov. V prvem predstavimo *status quaestionis* problematike: najprej si ogledamo in definiramo problem zlorab, zatem pa ob različnih študijah in poročilih raziščemo razloge in vzroke. V drugem, glavnem delu prispevka želimo s teološko-svetopisemskim razmislekom iskati spodbude za ozdravljenje, spravo in odpuščanje.

2. Problem

Zloraba, naj bo na čustveni, fizični ali spolni ravni, vedno obsega tudi zlorabo moči in položaja in žrtev, posameznika, poškoduje na duši in na telesu in okrni njegov normalni psihosocialni razvoj. Posledice zlorabe se ohranijo na zavedni ali nezavedni ravni. Čeprav se tega ne zavedamo, »nezavedno usmerja naše življenje«, kakor v uvodu svoje raziskave ugotavlja Tanja Repič (2008, 13). Zato je tudi ena sama zloraba že preveč in ostaja brez opravičila. Kljub temu pa je za razumevanje problematike treba razjasniti nekatere pojme in popraviti napačne, splošne mitične podobe, kakor je na primer: vsi zlorabljevalci otrok so stari, grdi moški, to so homoseksualci in pedofili in jih je treba povsem izločiti iz družbe. (Rossetti 1990, 9–17)

Čeprav je problematika nenehno navzoča v družbi in tudi v Cerkvi, pa velja posebej omeniti spremembo razumevanja tega problema, ki se zgodi šele v drugi polovici 20. stoletja, kakor opozori Stephen Rossetti (1994, 3–4), ko razlaga, da je bil spolni kontakt med odraslim in otrokom pred letom 1970 zelo redko ovrednoten kot »zloraba«, saj še ni bilo ocene travme, ki jo povzroča. Tako celo Kinseyjevo poročilo (Kinsey et al., 1953) govori, da:

»spolno zблиžanje odraslega in deklice njej ne more prizadeti hujšega, če se ob tem ne vznemirijo starši, 80 % otrok, ki so imeli spolni kontakt z odraslim, je pokazalo podoben strah kakor ob srečanju z insektom ali pajkom, ima spolni odnos z odraslim in mladoletnim vzgojno nalogo«.

Rossetti poudari, kako se je z razumevanjem pomena in posledic zlorab večalo tudi razumevanje širokega okvira ranjenosti, ki gre onkraj žrtve in njene družine do celotne skupnosti Cerkve. Dvom in nezaupanje vernikov do Cerkve se večja premosorazmerno z bližino oziroma izkušnjo zlorabe. (1994, 47–48) Vse to kliče

k poglobljenem razumevanju problematike in k primernemu odzivu Cerkve.

2.1 Iskanje definicije

Na podlagi zgledov so strokovnjaki postavili neke vrste definicijo pedofilske zlorabe, ki je razumljena:

- širše: vsak spolni dotik ali interes ne glede na prehodnost;
- ožje: daljše in trajajoče obdobje seksualnih fantazij, ki preide k dejanju.

Eden od ključnih kriterijev je starost otroka oziroma mladostnika. Spolno nasilje nad otrokom (pedofilija), drugače od spolnega nasilja nad mladostnikom (efebofilija), sodi namreč v nabor psihoseksualnih, parafilskih motenj, kakor to zaznava *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (DSM-5, 697–698).

2.1.1 Pedofilija

Len Sperry definira pedofilijo kot »seksualno nasilje odrasle osebe nad predpubertetnim otrokom, starim trinajst let ali manj« (2008, 30). Vendar je pri tem treba ločevati med pedofilsko motnjo in pedofilskim seksualnim zanimanjem, kakor je to razvidno iz DSM-5 (698):

- Oseba s pedofilsko motnjo priznava intenzivno seksualno zanimanje za otroke, ki je večje ali enako od spolnega zanimanja za odrasle individuume.
- Osebi s to motnjo privlačnost in preferenca do otrok povzročata psihosocialno težavo.
- Oseba s pedofilskim seksualnim zanimanjem pa, nasprotno, pri intenzivnem seksualnem zanimanju za otroke ne čuti posebnega sramu in krivde niti ji ti impulzi ne omejujejo funkcionalnega življenja, obenem pa se na tem področju ni nikoli izživljala.

Kar zadeva storilca pedofilskega dejanja oziroma pedofila, DSM-5 postavlja tri kriterije; to je namreč oseba (697), ki:

- mora biti stara šestnajst let in mora biti vsaj pet let starejša od otroka;
- v obdobju šestih mesecev doživlja seksualno vznemirljive fantazije in potrebo po spolni aktivnosti s predpubertetnim mladostnikom;
- udeležuje te seksualne potrebe, kar sproži stisko v medosebnih odnosih.

Poudarili smo razlikovanje med pedofilskim zanimanjem in aktivno zlorabo, ki najde enega od možnih razlogov v pedofilski motnji. Sperry pa izraz ‚pedofil‘ uporablja širše, saj z njim opisuje odraslo osebo, »ki jo seksualno vznemirjajo predpubertetni otroci«, čeprav aktivne zlorabe še ni bilo. Pri tem razlikuje med (2008, 30):

- fiksiranim pedofilom: primarno se zanima za otroke;
- regresivnim pedofilom: primarna seksualna usmerjenost velja do odraslih, vendar pod stresnimi situacijami regresirajo na zgodnejšo psihoseksualno stopnjo.

2.1.2 Efebofilija

Sperry efebofilijo definira kot »seksualno privlačnost in vznurjenje, ki ju odrasli doživljajo ob popubertetnih ali adolescentnih mladoletnikih, približne starosti štirinajst do sedemnajst let«, in tudi v tem primeru ločuje med fiksiranimi in regresiranimi efebofilii. (2008, 31)

Rossetti opozori, da DSM-5 efebofilije ne postavlja v kategorijo parafilskih motenj in zato ni razumljena kot duševna bolezen. On sam pa tovrstna dejanja, kljub biološkemu (mladoletni so v biološkem, fizičnem in spolnem, smislu že odrasli) in kulturnim razlogom (nekdaj so se ljudje poročali kmalu po tem, ko se dosegli spolno zrelost), obsoja kot kriminalna, saj naj bi vsak odrasel človek zmožni obvladovati svoja spolna poželenja in jih izražati v skladu s svojimi družbenimi in verskimi moralnimi prepričanji. (1990, 14–15)

2.1.3 Zloraba kot širši problem

Leon J. Podles v svoji knjigi *Sacrilege* poskuša pogledati v izhodišče psihiatričnih definicij spolnih deviacij, ki temeljijo na biološkem in na teleološkem pogledu na spolna dejanja. S tovrstnimi kriteriji bi tako pedofilija in efebofilija kakor tudi homoseksualnost sodile k mentalnim motnjam oziroma boleznim. Podles obenem na podlagi nekaterih znanstvenih raziskav pokaže, da spolna privlačnost do otrok znanu je širši krog ljudi, ki pa ne postanejo storilci zločinskih dejanj, in narobe, da nekateri zlorabljevalci niso pokazali pedofilskega nagnjenja in so jih k tovrstnemu dejanju vodili drugi vzroki. Zato Podles meni, da psihološka definicija pedofilije kot parafilije (psiho-patološke motnje) lahko pomeni sociološko kontrolo ali pa celo opravičilo za neodgovorna, zločinska dejanja, saj storilci pedofilskih dejanj niso nepristevni, temveč se zavedajo in so odgovorni za svoja dejanja. (2008, 286–290)

V dokumentu *motu proprio* iz leta 2019, *Vos estis lux mundi*, papež Frančišek jasno definira zlorabo kot dejanje, s katerim »nekoga z nasiljem ali grožnjami ali z zlorabo moči prisilimo, da stori spolno dejanje oziroma se mu preda«. Obenem pa istočasno pomenljivo časovno in kvalitativno opredeli zlorabo, ki zadeva »mladoletne« in »ranljive« (Frančišek 2019b, tč. 1, § 1–2):

- Mladoletna oseba: to je oseba, mlajša od 18 let oziroma kakor to definira lokalni zakon.
- Ranljiva oseba: oseba, ki je v fizični ali mentalni bolezenski situaciji oziroma ji manjka osebne svobode, to pa ji omejuje, tudi če zgolj občasno, zmožnost razumevanja, želje ali ubranitve napada.

Zloraba je nujno vredna obsodbe, saj pri tem govorimo o kriminalnem dejanju, in sodi v kontekst širše problematike izkoriščanja otrok, kakor opozarja sklepno poročilo (FR) avstralske Kraljeve komisije (RC) glede odziva institucij na spolne zlorabe otrok iz leta 2017, ko pravi, da »zloraba otrok krši zakone in družbene norme ter predstavlja tudi del širšega problema izkoriščanja otrok«. (FR 2, *Nature and Causes*, 29) Isto poročilo pa nadaljuje z natančnejšo definicijo spolne zlorabe, ki velja za:

»vsako dejanje, ki otroka bodisi postavi pred ali vključi v seksualni proces onkraj njegovega ali njenega razumevanja ali v nasprotje s sprejetimi družbenimi normami. Obnašanja spolne zlorabe lahko vključujejo dotikanje genitalij, samozadovoljevanje, oralni seks, vaginalno ali analno penetracijo s penisom, prstom ali drugim predmetom, dotikanjem prsi, voajerizem, ekshibicionizem in izpostavljanje ali vključitev otroka v pornografijo. Pomeni tudi dvorjenje otroku, kar pomeni zavestno sprejeta dejanja z namenom prijateljavanja in vzpostavitve čustvene vezi z otrokom, da bi se zmanjšali otrokovi zadržki v pripravi spolnega dejanja z otrokom.« (FR 2, Nature and Causes, 30)

Različne študije pri tem govorijo o več oblikah oziroma pripravi dejanske spolne zlorabe, to pa je tudi odvisno od družbenih razmer (Di Noto 2004, 10–11; Sperry 2008, 30; Repič 2008, 19–21):

- eksplicitna oblika: direktna oblika spolnega odnosa;
- implicitna oblika: analogna zadovoljitev spolne potrebe odraslega z uporabo otrokovega telesa;
- poprejšnja oblika spolne zlorabe: spolna igra;
- kulturna in ideološka oblika: medmrežna pedopornografija, pedoprostitucija in ideološko opravičevanje fenomena.

2.2 Statistika

Zloraba se najde na vseh področjih življenja, tako v ožjem družinskem okolju (kot incest) ali v širšem družinskem krogu kakor tudi v procesu vzgoje in izobraževanja. V pogovoru s papežem Benediktom Peter Seewald navaja nemškega kriminologa Christiana Pfeifferja, ki ugotavlja, da je odstotek zlorab iz kroga katoliških sodelavcev 0,1 % in da preostali delež prihaja z drugih področij. Ameriško vladno poročilo iz leta 2008 pa delež duhovnikov, vpletenih v pedofilske primere, ocenjuje na 0,03 %. (Benedikt 2011, 42) Leta 2019 papež Frančišek ob nagovoru škofovske sinode na to tematiko podobno poudari, da so glede na študijo Unicefa iz leta 2017, ki so jo izvajali v 28 državah, 9 od 10 deklific zlorabili doma družinski člani (2019a). Podobno sliko pokaže poročilo italijanskega Rdečega telefona iz leta 2016, iz katerega je razvidno, da se je kar 73,7 % prijavljenih zlorab zgodilo doma, zakrivali so jih starši (Nagovor ob zaključku evharističnega somaševanja 2019). Področja in okolje zlorab so zelo široka. Avstralsko sklepno poročilo pokaže, da se zlorabe dogajajo v šolah (31,8 %), pri rekreaciji oziroma znotraj športnih klubov (5,9 %), pri dolgotrajnejših nastanitvah od doma (14,5 %) in pri verskih dejavnostih (14,5 %). V sklopu verskih organizacijah je odstotek zlorab najvišji pri katoliški Cerкви (61,8 %), saj ta Cerkev v največji meri sodeluje pri šolstvu oziroma zagotavlja bivališča za otroke in mladostnike. (FR 1, Executive summary, 11–12)

V tem okviru zlorab so torej zabeležene tudi zlorabe duhovnikov. Študija Desmonda Cahilla in Petra Wilkinsona o spolnih zlorabah v Cerкви iz leta 2017 povzema poprejšnje raziskave, zato nekatere pomembnejše izpostavljam tudi tu. Že študija Pepa Rodrigueza iz leta 1995 ocenjuje, da je bilo 7 % španskih duhovnikov

vpetih v zlorabo, medtem ko poznejša poročila spoznavajo nekoliko nižje odstotke: poročilo, ki ga je pripravil John Jay College of Criminal Justice in ga je naročila ameriška škofovska konferenca (leta 2004 in leta 2011), govori o zlorabi pri 4,3 % škofijskih duhovnikih in pri 3,5 % redovnikih, avstralsko sklepno poročilo pa o 6,6 % in 4,4 %. (Cahill in Wilkinson 2017, 172–175) Ista študija ovrednoti tudi razhajanja v deležu zlorab v redovnih skupnostih, v cerkvah različnih obredov in v formacijskih ustanovah, kakor je to razvidno iz avstralskega poročila. Nekatere redovne skupnosti, ki so se ukvarjale z oskrbo duševno motenih otrok, imajo višji odstotek zlorab (30–40 %), medtem ko v nekaterih manjših redovnih skupnostih, ki so imele manj stika z otroki in jim je uspelo osamljenost premostiti s pristnimi medsebojnimi odnosi, zlorab skoraj ni bilo. Poleg tega avstralsko poročilo pokaže, da je bilo v škofijah, v katerih je bilo zaradi možnosti prehajanja iz ene v drugo formacijsko hišo stalno in celostno spremljanje bogoslovcev okrnjeno, tudi število zlorab večje, medtem ko je bil delež zlorab manjši v skupnostih vzhodnih Cerkev, v katerih je celibatno življenje stvar izbire. (Cahill in Wilkinson 2017, 177–179)

Statistična slika je resnično črna, gledano na družbo kot celoto in ne nazadnje na družino kot institucijo, v kateri razlog ni celibat, a je kljub temu največji odstotek zlorab prav tam. Nedvomno je boleče slišati, da so se zlorabe dogajale tudi v Cerkvi in v duhovniških vrstah, zlasti ob misli, da pri tem ne govorimo o psihopatologiji, temveč o prenašanju vzorca od žrtve do rablja; s tem se namreč marsikatera žrtev poskuša rešiti občutka popolne nemoči.

2.3 Vzroki

Prebiranje zgodb, kakor je na primer pripoved o dečkih iz El Pasa, ki jo navaja Podles, zbuja grozo nad strukturiranim grehom mreže predatorjev, ki najdejo zaupanje pri svojih vernikih in predstojnikih, to pa vodi v nadaljnjo zlorabo žrtev, ko jih nihče niti ne posluša niti jim ne verjame (2008, 20–33). Kljub temu pa je razvidno, da spolna deviantnost izraža osebnostno ranjenost, narcistično držo in kognitivno distorzijo. Vse to kliče po globljem razumevanju vzrokov, posledic in razlogov, ki se morda prekrivajo in vodijo k izživljanju na ta deviantni in kriminalni način. Finkelhor in Araji predlagata širše dojemanje problematike zlorabe, in to na podlagi štirih dejavnikov, ki se odlikavajo na posamezniku in v družbi (Finkelhor in Araji 1986, 147–155):

		Osebno	Družbeno
1	Čustvena kongruenca	Nizka samopodoba Identifikacija z napadalcem Narcistična identifikacija	Dominanta vloga moških
2	Seksualno vznurjenje	Travmatska spolna izkušnja iz otroštva	Pornografija
3	Družbena in heteroseksualna blokada	Ojdipov kompleks Neizdelane družbene spretnosti Travmatske izkušnje pri spolnosti z odraslim	Nezrel odnos do samozadovoljevanja
4	Dezinhibicija	Motnje v impulzih Alkohol, psihoza, stres	Kulturna toleranca Pornografija

Tabela 1: Dojemanje problematike zlorabe po Finkelhorju in Arajiju.

Lothstein (1990, 20–22) v svojem prispevku k Rossettijevi knjigi o zlorabah ugotavlja kompleksna ozadja storilcev; pri tem bi lahko govorili:

- o organskem deficitu delovanja možganov (nepravilno hormonsko delovanje) oziroma tudi o psihozi in o shizofreniji;
- o mehanski poškodbi možganov;
- o psihoseksualni nezrelosti (storilec se ne zmore družiti s svojimi vrstniki, temveč z otroki, s katerimi čuti čustveno kongruenco in spolno vzburljenje ob njih);
- o žrtvah, ki postanejo storilci in poskušajo razrešiti svojo izvorno nemoč.

Frank Valcour imenuje kar sedem faktorjev nevarnosti (1990, 47–65):

- kromosomska posebnost;
- prirojene motnje;
- travme iz otroštva;
- fizična oziroma čustvena zloraba;
- čustvena travma v obdobju razvoja;
- spolna zloraba;
- zgodnja in obsežna spolna dejavnost;
- nenavadna represija spolnega zavedanja;
- hormonska posebnost;
- nevropsihološki deficiti.

Dva modela nam pomagata razumeti oziroma osvetliti problematiko z ekleziološkega vidika.

Richard Sipe v svojih dveh študijah o spolnosti in celibatu med duhovniki (1990; 1995) govori o štirih tipih spon (zaklopk), to so (1995, 12–23):

- biogenetska spona: faktorji, ki vplivajo na raven spolnega poželjenja in na spolno usmerjenost;
- psihodinamična spona: čezmerna in prezgodnja spolna stimulacija, ki vpliva na okrnjen razvoj na psihoseksualni ravni;
- družbeno-situacijska spona: institucionalno tabuiranje spolnosti, ki vodi k preadolescentni psihoseksualni regresiji;
- moralna spona: razkorak med učenjem in delovanjem.

Ob tem Sipe v svoji knjigi o spolnosti med duhovniki poudarja, da je 70–80 % duhovnikov storilcev pedofilskih dejanj bilo samih zlorabljenih (Sipe 1995, 12). Stephen Rossetti (1996, 64–79) na podlagi svojih izkušenj dela z duhovniki storilci zlorab izlušči šest indikatorjev, tako imenovanih zastavic (označb), ki izoblikujejo deficit osebnosti in identificirajo znamenja morebitnih zlorab pri duhovnikih:

- nestabilna spolna usmerjenost;
- otročji interesi in vedenje;
- pomanjkanje odnosov z vrstniki;
- skrajnosti v razvojnih spolnih izkušnjah;

- osebna zgodovina spolne zlorabe ali spolnih deviacij v otroški dobi;
- poudarjena pasivna, odvisna in prilagodljiva osebnost.

2.4 Posledice

Kakor je za razumevanje fenomena zlorabe treba razumeti psihološki, družinski, okoljski, družbeni, organski in biološki vidik (Lothstein 1990, 21), je tudi za vrednotenje posledic zlorabe treba upoštevati vključene osebe: storilca, žrtev in dejavnike, kakor so starost in spol žrtve, odnos s storilcem, način (nasilje, grožnje), trajanje in intenzivnost zlorabe, možnost izpovedi in sprejetosti v družbi. Ti dejavniki vplivajo na trajanje (kratko-, dolgoročno) in na intenzivnost posledic (Repič 2008, 35–41). Že prve študije, kakor sta jih opravila na primer Finkelhor in Browne (1985, 530–541), govorijo o štirih dimenzijah oziroma štirih ravneh posledic zlorab, ki se lahko prekrivajo oziroma se pokažejo na podlagi situacije, starosti in stanja žrtve, ko se je zloraba zgodila:

- travmatična seksualizacija;
- pri mladih žrtvah je opaziti kompulzivno spolno izživiljanje;
- pri starejših žrtvah je navzoča travmatska averzija do spolnosti;
- nejasno dojemanje spolnosti in razlikovanja med spolnostjo in pozornostjo;
- nejasno dojemanje spolne usmerjenosti;
- stigmatizacija;
- umikanje na rob družbe v droge in alkohol;
- nizka samopodoba, ki vodi od samozaničevanja k samomorilnim težnjam;
- prevara;
- v velikem razočaranju nad ranjenim zaupanjem se borijo za pridobitev zaupanja in varnosti;
- odvisnost od odnosov in nemoč presoje zaupanja drugemu;
- asocialnost, jeza in strah pred intimo;
- nemoč;
- strah in anksioznost;
- ohromljen občutek učinkovitosti in zmožnosti;
- nemoč soočanja z življenjskimi izzivi;
- kompenzacija s potrebo po kontroli in dominanci.

Vsaka zloraba ima hude posledice, kar se vidi v družinskem okolju (Simonič, Osewska in Pate 2019, 535–553), toliko bolj, če govorimo pri tem o liku očeta ali predstavnika svetega, duhovnika. Tu bi lahko govorili o širši zlorabi, o zlorabi moči in položaja ter o zlorabi vere in vesti. Vse to ima čustvene in religiozne posledice, vendar ne zgolj za žrtev in njeno družino, temveč za širše župnijsko in cerkveno občestvo. Kakor žrtev lahko doživi sekundarno zlorabo, če njeno naznanilo o zlorabi ni sprejeto pri domačih ali drugih pristojnih, tako na podoben način doživlja zlorabo župnijsko občestvo, ki je prizadeto spričo zlorabe in lahko tudi spričo cerkvenega odziva. To občestvo razdeli, sproži nezaupanje in uničuje odnos do duhovnikov, do Cerkve in ne nazadnje do Boga. (Rossetti 1996, 45–63; Zollner 2017, 244) Poročilo Kanadske škofovske konference (CCCB) govori o bolečem spoznanju

posledic zlorab za župnijska občestva in o pomenu aktivnega pogovora, ko so župljani zmožni spregovoriti o svoji prizadetosti in travmatski izkušnji. (1992, 50) Zato je pomembno, da se krajevna Cerkev sooči s to problematiko tudi na ravni akademskega razmisleka (Repič 2008; Protner 2012; Špilak 2015; Vodičar 2020).

Pedofilija je obravnavana kot psihopatološka motnja, obenem pa se ob izživljanju, kljub različnim sprožitvenim dejavnikom, tretira kot zločin. Zato se pravzaprav lahko vrednoti le vsak primer posebej oziroma je pri tem treba upoštevati širok diapazon vplivnih dejavnikov.

3. Razlogi

Kar zadeva zlorabe, ki jih zakrivijo duhovniki, vidijo nekateri enega od glavnih razlogov v celibatu, drugi to povezujejo s homoseksualnostjo, zopet drugi z napačnimi teološko-ekleziološkimi postavkami in ne nazadnje s slabo formacijo. Študije Keenana in avstralskega poročila nedvomno izpostavijo problematiko človeške psihoseksualne (ne)zrelosti in zgrešeno dožemanje Boga in Cerkve. V tej točki se bomo ustavili zgolj pri človeški dimenziji, pri vprašanju celibata, homoseksualnosti, formacije in osebne zrelosti namreč, ki nedvomno ne more mimo duhovne dimenzije. Problem zgrešene podobe Boga in Cerkve pa bomo obravnavali v naslednji točki, ki izpostavi teološke vidike celotne problematike.

3.1 Splošni razlogi, sprožilci in okolje zlorab

Keenan v svoji knjigi o zlorabah, *Child Sexual Abuse* (2012), ki je nastala ob terapevtskem poslušanju duhovnikov storilcev zlorab, izpostavi nekatere elemente, ki jih označi kot problematične. Tako vidi težavo v celibatu, ki ga duhovnik ne integriira, temveč zgolj prenese v igro vlog, moči in skrivanja, kakor to hierarhično izoblikovana struktura omogoča. Podobno avstralsko sklepno poročilo predlaga, da Avstralska škofovska konferenca zaprosi Sveti sedež, naj zaradi morebitnih psiholoških in spolnih posledic celibata razmisli o celibatu kot izbiri za škofijsko duhovništvo oziroma naj se tej tematiki posveti več časa v okviru vseživljenjske formacije. (FR 1, Recommendations, 53) Glede celibata in neintegrirane spolnosti lahko na tem mestu zgolj omenimo družbeni problem zasvojenosti s spolnostjo in pornografijo (Carnes 1991; Cusick 2018) in druge nezrele oblike spolnosti, ki se dogajajo v zaprtem, moško oblikovanem okolju. (Stengers in Van Neck 2001; Harvey 1996)

Cahill in Wilkinson izpostavita temeljne teološke in ekleziološke postavke (2017, 213):

- patriarhalna podoba Boga;
- zakrament spovedi kot poceni milost in spovedna molčečnost;
- klerikalizem in moč;
- odnos do žensk v Cerкви;
- ontološko utemeljena teologija duhovništva;
- pomanjkljiva teologija spolnosti;
- celibat, borba za čistost in dožemanje samozadovoljevanja kot velikega greha;

- homoseksualnost in katoliška moralna teologija;
- pomanjkljiva teologija otroka.

Cahill in Wilkinson (2017, 227–230) vidita težavo tudi v moralnem nauku Cerkve. Kot ideal duhovnega življenja je Cerkev postavljala čistost in celibat ter objektivno-preskriptivno normo, medtem ko je sociološko dimenzijo (raven odnosa) zanemarjala, tudi ko je bilo pomembno vprašanje greha. Prav zato ne čudi razdelitev smrtnega greha na greh po naravi in greh proti naravi:

- greh po naravi (kakor na primer: prešuštvo, zakonolom, incest, posilstvo) omogoča spočetje življenja v sklopu spolne združitve (kot naravne potrebe, ki obsega poželenje) in se ne ozira na raven odnosa;
- greh proti naravi (kakor na primer: samozadovoljevanje, sodomija, homoseksualnost, felacija, kunilingus, živalskost) je razumljen kot večja kršitev moralnega reda, saj uničuje možnost spočetja življenja.

Duhovni ideal čistosti področje spolnosti tabuira. Tako se teme kakor samozadovoljevanje in homoseksualnost ne omenjajo odprto, temveč se prikrivajo in vrednotijo kot huda neurejenost in smrtni greh proti naravi. Tako tudi samozatajevanje in samokaznovanje nista pomagali razrešiti konflikta s spolnostjo, saj se stvari niso ponotranjile, temveč so skrivoma vodile v ekscese.

3.2 Celibat

Podles spoznava, da je med storilci pedofilskih dejanj veliko število celibaterjev. Celibat z ustvarjanjem skritega in tolerantnega okolja res pomeni večjo možnost zlorab oziroma zlorab ne prepričuje, vendar je to bolj vprašanje duhovne in osebnostne zrelosti oseb, ki sprejemajo celibat. Če je celibat zgolj beg ali izhod iz nerazrešenih frustracij glede spolne usmerjenosti ali spolnosti kot takšne in ne odgovor na božji klic, lahko vodi v ekscese spolnosti. (2008, 363–364) Poleg tega pa se zlorabe dogajajo v družinskem okolju in tudi v cerkvenih skupnostih, v katerih celibat ni obvezen oziroma celibata ne poznajo. (389–390)

Kakor je svetopisemska tradicija postavljala v ospredje rodovitnost in življenje: »plodita in množita se«, z Novo zavezo prideta v ospredje duhovna dimenzija in božji poseg, ki zmore zagotoviti življenje ne le nerodovitni, temveč tudi devici (Lk 1,27) oziroma obuditi otroke iz kamna (Lk 3,8). Pri tem lahko govorimo o komplementarnosti služenja bodisi v celibatu ali v poročenosti; celibat pričuje o večnosti in za življenje, pridruženo Bogu. Razumevanje celibata kot nujnega zla, pridruženega paketu duhovništva v tradiciji zahodne Cerkve, je nedvomno zmotno, saj je celibat v tradiciji razumljen kot poseben božji dar (PO, 16; PDV, 29; 50), kakor to razodeva tudi Katekizem katoliške Cerkve:

»Celibat je znamenje tistega novega življenja, kateremu naj služi nositelj cerkvene službe, ki je bil prav za to posvečen; če je celibat sprejel z veselim srcem, sijajno oznanja božje kraljestvo.« (KKC, tč. 1579)

Še večji problem se zdi nerazumevanje ali nezrelo sprejemanje odločitve za celibat, kakor to poudarja tudi Richard Sipe, ki ugotavlja, da le 2 % duhovnikov dosega duhovno zrelo življenje v celibatu. (2003, 50–51) Kandidat za duhovništvo se mora soočiti tako z osnovnimi človeškimi potrebami (potreba po intimi) kakor tudi z duhovnim pomenom celibata, saj bo le tako lahko v celoti objel to odločitev. Na duhovni ravni lahko rečemo, da Bog prav po »Besedi, ki se učloveči« (Jn 1,14) nakazuje, da želi človeka sprejeti v polnosti, v celoti njegovega obstoja. Tako izbira celibata pomeni hojo za Kristusom, to se pravi, živeti vso lepoto in krhkost tega sveta, a jo živeti v svobodi prihoda božjega kraljestva. Kakor zapiše André Barral-Baron, živeti celibat danes pomeni: »usmerjati spolnost na način, da se v nas zmore nenehno prenavljati prostorje notranje svobode« (1993, 38). Avtor poudari, da se ta notranja svoboda ne izoblikuje enkrat, temveč je to proces dnevnega truda za osebno in duhovno rast, ki vključuje (38–48):

- tišino, ki zmore poslušati sebe in druge;
- sublimacijo, ki se razodeva na vseh dimenzijah človekovega preseganja samega sebe;
- samoto, ki prinaša bolečino in zavedanje umanjkanja intimnosti in družinskega življenja, a tudi globino za odpiranje vsem odnosom brez preferenc zaradi odnosa z Bogom;
- rodovitnost v zahvaljevanju in v predajanju zaupanih duhovnih otrok Bogu

3.3 Homoseksualnost

Kar zadeva homoseksualnost, res ni mogoče napraviti direktne povezave z zlorabami, kljub vsemu pa statistika in mnenja stroke kažejo, da je pri duhovniških zlorabah veliko več primerov pubertetnih fantov. Strokovnjaki kakor Rossetti glede zlorab govorijo o podskupini, ki jo pomenijo istospolno usmerjeni storilci. Čeprav homoseksualnost ni direktni vzrok zlorab, pa velja za faktor tveganja, tudi zato, ker je marsikateri storilec priznal, da med odraščanjem ni razrešil vprašanja spolne usmeritve oziroma homoseksualne nagnjenosti zaradi strahu spričo negativnega odnosa in marginalizacije homoseksualno usmerjenih oseb. (2012, 39–41)

Na problem povezave med homoseksualnim nagnjenjem in zlorabami je Kongregacija za katoliško vzgojo leta 2005 odgovorila s predstavitvijo kriterijev omejitve pristopa k prejemu svetega reda. Prvi kriterij je globoka istospolna nagnjenost, ki jo je treba razlikovati od prehodne istospolne privlačnosti, kakor pokažeta študiji: Richard Fitzgibbons, Dale O'Leary, Eugene Diamond (2002) ter Kleopnis in Fitzgibbons (2011). Kandidat, zaznamovan z globoko istospolno nagnjenostjo, se s tem poistoveti, tudi če ni spolno aktiven, ob tem ne čuti potrebe in želje po spremembi, temveč nasprotno, lahko podpira gejevsko subkulturo. Prav ta subkultura, ki je v prvih desetletjih po drugem vatikanskem koncilu zaznamovala semenišča v ameriškem okolju, je sedaj postala nepremostljiva ovira na poti k duhovništvu. (Podles 2008, 322) Povsem drugače pa se lahko opredelimo do prehodne istospolne privlačnosti, ki izraža osebno psihosocialno in psihoseksualno nezrelost in je največkrat odsev odraščanja v nefunkcionalni družini. Ta oblika privlačnosti se

lahko spremeni, kakor to spoznavata terapevt Robert Spitzer (2003) in duhovni spremljevalec James McTavish (2015).

Podles ne vleče vzporednic med homoseksualnostjo in zlorabami, a ugotavlja, da v osebi s homoseksualno nagnjenostjo vlada občutek odtujenosti, drugačnosti od sveta. To sproža občutek nemoči, ki vodi v promiskuiteto. Potreba po kontroli in moči prav tako lahko vodi tako v androfilijo kakor tudi pedofilijo (2008, 333–335). Avtor dodaja, da sta v ozadju homoseksualnosti osebna nezrelost in narcistična zagledanost, saj narcistični homoseksualec ne išče zgolj svoje podobe, temveč idealno mladostno podobo (340). Podles meni, da je 20 % duhovnikov homoseksualcev, od katerih jih mnogo živi celibat. Med žrtvami 4 % duhovnikov, ki so zlorabljali mladoletne, so največji delež pomenili prav pubertetni. (342) Morda je prav ne-naslovitev oziroma potlačitev tematike spolnosti in dvoma o spolni usmerjenosti oblikovala okolje, v katerem duhovniškimi kandidatom ni uspelo celostno osebnostno rasti in tako niso odkrili načina zdravega preseganja samega sebe.

V tem oziru je Kongregacija za katoliško vzgojo leta 2008 predstavila smernice za uporabo psihologije z vizijo teološke antropologije kot pomoč pri oblikovanju čustveno in osebnostno zrelih duhovnikov (2008, 1.2; 3.6). Leta 2016 pa je Kongregacija za duhovništvo izdala dokument temeljnih smernic za vzgojo duhovniških kandidatov, *Ratio fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* (Dar duhovniškega poklica), s katerim bogoslovce in duhovnike, ki se želijo svobodno podariti kot dar služenja, spodbuja k preseganju samega sebe in k celostni formaciji. Obenem dokument spoznava koristnost sodelovanja vzgojiteljev s psihologi v procesu formacije, ko pravi:

»Na splošno se je pomoč psihologov vzgojiteljem v semenišču, ko so ugotavljali oziroma odločali, če so kandidati primerni za duhovnike, pokazala kot izredno dragocena. Psihološki pristop omogoča bolje razumeti značaj in osebnost kandidatov in pomaga pri vzgojnem procesu.« (RF, 162)

3.4 Formacija

V zlorabah se je izkazalo, da so bile težave navzoče že med začetno formacijo (v obdobju priprave na prejem mašniškega posvečenja v okviru vzgoje v bogoslovju in teološkega študija). Prav zato dokumenti o vzgoji duhovnikov (PDV 1992; RF 2016) izpostavijo pomen celostne vzgoje, ki temelji na štirih ravneh: na intelektualni, duhovni, pastoralni in na človeški ravni. Prav poseben poudarek prejme prav spremljanje na človeški ravni. Kakor milost predpostavlja naravo človeka, tako tudi posvečenje ostaja človek, ki zmore delovati v Jezusovi osebi (*in persona Christi capitis*) le v prežetosti z božjim Duhom. Zato mora duhovnik zase celostno poskrbeti. To je drugače res vseživljenjski proces, ki pa se začne v bogoslovju, če kandidat za duhovništvo razume svoje osnovne človeške potrebe, jih sprejme in ponotrani. Tako celibat postane svobodna življenjska odločitev, ki jo je mogoče živeti zgolj »z uresničevanjem človeških in duhovniških kreposti v odprtosti za delovanje milosti« (RF, 110).

Pri tem je zagotovo pomembna povezava med človeškim in duhovnim življenjem oziroma enovitost duše in telesa, saj se ravno tako oblikuje celostna, integrirana osebnostna struktura. Človek se zrcali in raste v odnosih, zato velja posebno pozornost tudi sklepanju zrelih medsebojnih odnosov in uporabi vseh oblik družbene komunikacije in medmrežja, kakor je to leta 2013 poudarila Kongregacija za duhovništvo v Direktoriju za službo in življenje duhovnikov:

»Prav tako je pomembno, da duhovnik razmišlja o svojih družbenih stikih, o korektnosti in oliki, ki ju podpirata ljubezen in ponižnost, o raznih oblikah medčloveških odnosov, o vrednotah prijateljstva, plemenitem ravnanju.« (2013, 93)

Študije, kakor je Zollnerjeva, pokažejo, da vzgoja na celostni človeški ravni še vedno ostaja izziv formacije. K razvoju kompulzivne motnje (*acting out/acting in*), tako na ravni spolnega impulza kakor tudi drugih neovrednotenih človeških potreb, ki se lahko izrazijo v kontekstu nemoči ranljivih (otrok in mladoletnih), lahko pripomorejo kandidatovi obrambni mehanizmi in lenobna neodzivnost formatorjev. Temeljna težava je, da podoba Kristusa Dobrega pastirja ni ponotranjena, zato duhovnik živi kot nosilec svete oblasti brez razumevanja potrebe po darovanjski držji svojega življenja. To lahko vodi v ekscese in na težavno pot reševanja tako storilca kakor tudi žrtve. Medtem ko storilec sebe identificira z nosilcem svetega reda, ki je nezmotljiv in nedotakljiv, se v odnosu do dejanja zlorabe in žrtve oblikuje kognitivna distorzija, obrambni mehanizem zanikanja dejanja in pripisovanje krivde drugemu (na primer žrtvi, ki ga je sprovcirala ali ob tem uživala). Na drugi strani pa žrtev zaradi odnosa zaupanja, ki se je bil izoblikoval, doživlja notranji konflikt vezi (med zavedanjem sebe kot žrtve nekontroliranega nasilnega dejanja in nemočjo, da pripiše takšno dejanje duhovniku). (Zollner 2017, 248–249)

Spričo celotnega družbenega okvira je področje formacije pred velikim izzivom, saj – kakor ugotavlja nadškof Jorge Pátron Wong – bogoslovci velikokrat prihajajo iz ranjenih družin. Zato naj bi semenišče postajalo vse bolj družinsko okolje, ki omogoča celostni, duhovni in človeški, razvoj. Pri tem so pomembni nekateri pedagoški in vzgojni poudarki (Wong 2012, 63–74):

- celostno spreobrnjenje;
- odnos do sebe in svoje identitete;
- zmožnost ljubezni in samopodaritve;
- zrela čustvenost;
- vrednost odpovedi;
- občestvena duhovnost;
- spremljanje poklicanosti.

Na ravni strukture formacije sta potrebni vrednotenje in spremljanje (*screening, monitoring*), vendar je pri tem pomembna, poleg vzgoje na podlagi izhodiščnih danosti (*e-ducare*), kakor to poudarja Paola Magna, vzgoja, ki vodi k oblikovanju (*formatio*) po zgledu svobodne podaritve Dobrega pastirja (2006, 55–63). Zrelost

osebe se pokaže v podaritvi svojega življenja iz ljubezni do drugih, to pa se zgodi, če bogoslovec izstopi iz sebe in postavi Boga za središče svojega življenja (Rinaldi 2018, 100). Formacija naj bi pomagala vsakemu vstopiti v svoje srce, zato je vsak bogoslovec prvi in odgovorni protagonist za iskrenost in za celostno, vseživljenjsko rast svojega duhovniškega poklica (RF, 130).

3.5 Osebnostna zrelost in napredovanje

V ozadju spolnih zlorab je mogoče slutiti čustveno oziroma psihoseksualno nezrelost, čeprav je vredno omeniti korake napredovanja, tako s celostno formacijo kakor tudi s terapevtsko pomočjo.

Študija o čustveni kongruenci z otroki med storilci ugotavlja, da je namen iskanja te skladnosti z otroki »izognitev nelagodju v družbeni interakciji, zmanjšanju družbene in čustvene osamljenosti ali pridobitev naklonjenosti in pozitivnega pogleda nase« (McPhail, Hermann, Nunes 2013, 3). Raziskava je pokazala, da je čustvena kongruenca višja oziroma najvišja med storilci zunaj družinskega okolja, ki imajo za svoje žrtve dečke. Terapevtski pristop je storilcem pomagal zmanjšati raven oziroma potrebo po čustveni kongruenci z otroki. (2013, 17–19)

Frank Valcour pokaže: terapevtski program v ustanovi Saint Luke Institute in nadaljnje spremljanje 32 od 55 duhovnikov (58 %) sta omogočila, da so duhovniki ostali v neki obliki pastoralnega delovanja. To ne pomeni, da so ozdravljeni, saj je pedofilija kakor druge parafilije kronično trajajoče stanje. Pedofili, ki so šli skozi ta proces in si ozavestili težu svojih dejanj, še vedno lahko čutijo otroke kot objekt spolne privlačnosti, čeprav k temu lahko sedaj drugače pristopijo. (1990, 45–46)

Stephen Rosseti poudarja, da ne pomagata ne poceni optimizem, češ opravil sem terapijo in imam potrdilo o ozdravljenju (po njegovi izkušnji je 6,2 % od 339 duhovnikov, ki so sodelovali pri terapevtskem programu, doživelo ponovni padeč in ponovno zlorabilo otroka), niti pesimizem, češ da ni mogoče nič storiti. Sam predlaga model Dobra življenja (*Good Lives*), s katerimi pomagajo duhovnikom storilcem zlorab, da pridobijo osnovne človeške dobrote, kakor so na primer zdravo življenje, življenje z delom potrditve, notranji mir, prijateljstvo in ustvarjalnost. Le dobro življenje nam pomaga, da se človek loči od greha in se usmeri k dobremu. Rosseti pri tem poudari, da so storilci zlorab zakrivali grozljivo zločinsko dejanje, vendar nikomur nič ne pomaga, če jih demoniziramo. Ne le da ta drža ni krščanska, nasprotno, samo še poveča možnost ponovne zlorabe. Treba je obsoditi greh in ljubiti grešnika, saj le s to držo pomagamo ne samo tem duhovnikom, temveč tudi zaščitimo otroke in pripomoremo k obnovitvi ranjene Cerkve. (2012, 34–36) Obenem Rosseti v svoji knjigi *Why Priests are Happy* (2011) daje upanje, s tem ko predstavi psihološko raziskavo BSI-18 iz leta 2009 (vzorec 2482 duhovnikov so primerjali z vzorcem 605 odraslih moških), ki nakazuje boljšo psihološko funkcionalnost in zadovoljstvo duhovnikov kakor nekatere poprejšnje študije (na primer Kennedy in Heckler iz leta 1972, ki sta opravila intervjuje z 271 duhovniki).

Ob dejstvu, da večji delež storilcev zlorab sodi v srednjo generacijo, ko se duhovniki, kakor vsi ljudje, soočajo s psihofizičnimi življenjskimi izzivi in je mogoče

opaziti tudi druge oblike iskanja življenjske identitete in poklicnosti, je znova treba poudariti pomen celostne in vseživljenjske formacije. Skrb zase in za vrednotenje svojega življenja v iskrenem soočenju s svojimi človeškimi potrebami, krhkostmi in umanjkanji je izraz pristnega in zrelega sprejemanja samega sebe in odgovornosti za dar duhovništva. (Rinaldi, 131) Celostna osebnost se razvija v mreži zdravih medčloveških odnosov. Duhovniki imajo pri tem posebno vlogo, saj v skupnost prinašajo dimenzijo božjega. Obenem pa so na ravni medsebojnih odnosov prav tako občutljivi; velja splošna spodbuda, da so zdravi medsebojni odnosi med duhovniki in v župnijskih občestvih za duhovnika največja spodbuda tako k osebni rasti kakor tudi k preverjanju svojih lastnih odločitev in dejanj.

Razlogi za zlorabe so večplastni in vsaka zgodba ima svoje ozadje. Morda je vredno izpostaviti pomen formacije, ki mora poudariti vprašanja spolnosti, homoseksualnosti in celibata in z oblikovanjem strukture vrednotenja, poprejšnjega preverjanja in spremljanja pripomoči k zavesti učenčevstva in k oblikovanju drže vseživljenjskega učenja. Prav na tem področju se kažejo semena upanja, da bodo struktura in duhovniki sami zavestno skrbeli za celostno dobro počutje in za zdrave medosebne odnose.

4. Sklep

V članku smo odkrivali kompleksnost problematike, ki se ne pusti uokviriti v nekaj definicij, saj so v ozadju življenja posameznikov, zato je vsak primer povsem svoja zgodba. Posledice spolne zlorabe so bile znanstveno primerno obravnavane šele v drugi polovici 20. stoletja. To tudi razloži, zakaj tako intenziven porast ukvarjanja s to problematiko v zadnjih treh desetletjih. V tem obdobju odkrivamo razsežnost omenjene problematike v družinskem, v družbenem in v religioznem okolju, obenem pa jo poskušamo definirati in odkrivati vzroke, da bi ranljive v največji možni meri zaščitili pred zlorabami. Na ravni definicij in zamejitev problematike psihiatrija in medicina razlikujeta med pedofilsko motnjo in zanimanjem. Prva je parafilna osebna motnja, ki moti človekovo psihosocialno življenje in prek vzpostavljanja čustvene vezi in napeljevanja (*grooming*) vodi v aktivno spolno izživljanje. Druga oblika, pedofilsko zanimanje, pa ne vpliva na življenje posameznika in navadno ne vodi k spolnemu izživljanju. Vzroki in ozadja zlorab, bodisi na ravni storilcev ali tudi na ravni žrtev, so navadno nefunkcionalni odnosi v družinah in strukturah in družbenoekonomska neurejena razmerja. To je na strani pri storilcu botrovalo k specifičnemu osebostnemu razvoju, na strani žrtve pa ponudilo možnost za izoblikovanje polja zaupanja in manipulacije. Razlogi za zlorabe so večplastni, če pomislimo samo na dejstvo, kako se je veliko žrtev prelevilo v rablje, da bi razrešilo svojo izhodiščno nemoč spričo zlorabe, ki so jo bili utrpeli.

V okviru duhovniških zlorab smo v članku poudarili pomembnost tako začetne kakor tudi vseživljenjske formacije. V začetnem obdobju naj bi kandidati za duhovništvo iskreno pogledali v svoje človeške, psihoseksualne potrebe, jih primerno preučili in razrešili. Duhovniki naj bi se ves čas iskreno soočali sami s seboj, saj

to daje možnost za celostno rast osebnosti, za integrirano spolnost in za življenje v celibatu. Pri vsem tem imajo svoje mesto tako psihologija kakor tudi intelektualno, duhovno in pastoralno razumevanje človeka in skupnosti. V ozadju problematike zlorab pa je mogoče odkriti tudi nepravilno razumevanje teologije, se pravi: podobe Boga, vloge duhovnika in vloge ranljivih oseb v Cerkvi. Teološka dimenzija te problematike potrebuje več prostora in širši razmislek, temu pa se bomo posvetili v drugem članku.

Krajšave

- CCCB** – Canadian Conference of Catholic Bishops.
 čl. – člen.
DSM – American Psychiatric Association 2013 [Diagnostic and statistical manual of mental disorders].
FR – Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse 2017 [Final report].
KKC – Katekizem katoliške Cerkve 1993.
PDV – Janez Pavel II. 1992 [Pastores dabo vobis].
PO – Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor 1965 [Presbyterorum ordinis].
RC – Royal Commission.
RF – Ratio Fundamentalism Institutionis Sacerdotalis.

Reference

- American Psychiatric Association.** 2013. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. 5th edition. Washington, D.C.: American Psychiatric Publishing.
- Barnes, Collin, in Ryan Brown.** 2010. A value-congruent bias in the forgiveness forecasts of religious people. *Psychology of Religion and Spirituality* 2, no. 1:17–29.
- Barral, André-Baron.** 1993. *Il celibato cammino di vita*. Temi spirituali 13. Milano: Edizioni O. R.
- Cahill, Desmond, in Peter Wilkinson.** 2017. *Child sexual abuse in the Catholic Church: An interpretative review of the literature and public inquiry reports*. Melbourne: RMIT University.
- Canadian Conference of Catholic Bishops.** 1992. *From pain to hope: Report from the CCCB ad hoc committee on child sexual abuse*. Canadian Conference of Catholic Bishops.
- Carnes, Patrick J.** 1991. *Don't call it love: Recovery from sexual addiction*. Kindle edition. New York: Bantam Books.
- Carola, Joseph, Mark Rotsaert, Michelina Tenace in Miguel H. Yáñez.** 2012. Drinking at the springs of healing and renewal: Towards a deeper theological reflection on the problem of sexual abuse in the Church. V: Scicluna, Zollner in Ayotte, 121–137.
- Cusick, Michael J.** 2018. *Klik k Bogu: V okovih pornografije na spletu*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Di Noto, Fortunato.** 2004. Abuso sessuale di bambini (Pedofilia). V: Giovanni Russo, ur. *Enciclopedia di bioetica e sessuologia*, 7–12. Leumann, TO: Elledici.
- Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor.** 1965. O službi in življenju duhovnikov [Presbyterorum ordinis]. Odlok. Ljubljana: Družina.
- Finkelhor, David, in Angela Browne.** 1985. The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American journal of orthopsychiatry* 55, no. 4:530–541.
- Finkelhor, David, in Sharon Araji.** 1986. Explanations of pedophilia: a four factor model. *The journal of sex research* 22, no. 2:145–161.
- Frančišek.** 2019a. Address of his Holiness Pope Francis at the end of the eucharistic concelebration: Meeting „The protection of minors in the Church“, 21.–24. 2. Holy see. <http://www>.

- vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/february/documents/papa-francesco_20190224_incontro-protezioneminori-chiusura.html (pridobljeno 26. 9. 2020).
- . 2019b. Vi ste luč sveta [Vos estis lux mundi]. Apostolsko pismo v obliki motu proprio. Katoliška Cerkev. <https://katoliska-cerkev.si/vos-estis-lux-mundi> (pridobljeno 26. 9. 2020).
- Harvey, E. John.** 1996. *The truth about homosexuality: The cry of the faithful*. San Francisco: Ignatius Press.
- Janez Pavel II.** 1992. Dal vam bom pastirjev. Posinodalna apostolska spodbuda. Cerkevni dokumenti 48. Ljubljana: Družina.
- Katekizem katoliške Cerkve.** 1993. Ljubljana: Družina.
- Keenan, Marie.** 2012. *Child sexual abuse and the Catholic Church: Gender, power, and organizational culture*. Kindle edition. New York: Oxford University Press
- Kongregacija za duhovništvo.** 2013. Direktorij za službo in življenje duhovnikov: Nova izdaja. Cerkevni dokumenti 139. Ljubljana: Družina.
- . 2018. Dar duhovniškega poklica: Temeljni načrt ustanove duhovništva. Cerkevni dokumenti 155. Ljubljana: Družina.
- Kongregacija za katoliško vzgojo.** 2005. Instruction concerning the criteria for the discernment of vocations with regard to persons with homosexual tendencies in view of their admission to the seminary and to holy orders. Holy see. http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20051104_istruzione_en.html (pridobljeno 26. 9. 2020).
- . 2008. Guidelines for the use of psychology in the admission and formation of candidates for the priesthood. http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20080628_orientamenti_en.html (pridobljeno 26. 9. 2020).
- Lothstein, L. M.** 1990. Psychological theories of pedophilia and ephebophilia. V: Rossetti 1990, 19–43.
- Magna, Paola.** 2006. Dalla perfezione alla integrazione. *Tredimensioni* 2:55–63.
- McPhail, I. V., C. A. Hermann in K. L. Nunes.** 2013. Emotional congruence with children and sexual offending against children: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 81, no. 4:737–749.
- McTavish, James.** 2015. Spiritual reflection: Spiritual accompaniment for persons with same-sex attraction. *The Linacre Quarterly* 82, no. 4:1–9.
- Pittet, Daniel.** 2017. *Odpustil sem vam: Resnična zgodba o ranjenem otroštvu*. Ljubljana: Družina.
- Podles, J. Leon.** 2008. *Sacrilege: Sexual abuse in the Catholic Church*. Baltimore, MD: Crossland Press.
- Protner Domiter, Ksenija.** 2012. Sociološki vidiki izpostavljenosti slovenskih srednješolcev nasilju v družini in možnosti ukrepanja. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.
- Repič, Tanja.** 2008. *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Rinaldi, Angela.** 2018. *Dalla parte dei piccolo: Chiesa e abusi sessuali*. Molfetta: Edizioni La meridiana.
- Rossetti, Stephen J., ur.** 1990. *Slayer of the soul: Child sexual abuse and the Catholic Church*. Mystic, CT: Twenty-Third Publications.
- Rossetti, Stephen J.** 1996. *A tragic grace: The Catholic Church and child sexual abuse*. Collegeville, MN: The Liturgical Press.
- . 2011. *Why priests are happy: A study of the psychological and spiritual health of priests*. Kindle edition. Notre Dame, IN: Ave Maria Press.
- . 2012. Learning from our mistakes: Responding effectively to child sexual abusers. V: Scicluna, Zollner in Ayotte 2012, 29–46.
- Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse.** 2017. Final Report. 17 zv. Barton: Commonwealth of Australia.
- Simonič, Barbara, Elżbiet Osewska in Tanja Pate.** 2019. Partnersko nasilje v krščanskih družinah in vloga vere. *Bogoslovni vestnik* 79, št. 2:535–553.
- Sipe, Richard A. W.** 1990. *A secret world: Sexuality and the search for celibacy*. New York: Brunner-Routledge.
- . 1995. *Sex, priests and power: Anatomy of a crisis*. New York: Brunner-Routledge.
- . 2003. *Celibacy in crisis: A secret world revisited*. New York: Brunner-Routledge.
- Sperry, Len.** 2008. *Spolnost, duhovništvo in Cerkev*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Spitzer, Robert L.** 2003. Can some gay men and lesbian change their sexual orientation? Participants reporting a change from homosexual to heterosexual orientation. *Archives of sexual behavior* 32, no. 5:403–417.
- Stengers, Jean, in Anne Van Neck.** 2001. *Masturbation: The history of a great terror*. New York: Palgrave.
- Scicluna, Charles J., Hans Zollner in David J. Ayotte.** 2012. *Toward healing and renewal: The 2012 symposium on the sexual abuse of minors held at the Pontifical Gregorian University*. New York: Paulist Press.

Špilak, Branka. 2015. Spolne zlorabe otrok v Cerkvi. Diplomsko delo. Pravna Fakulteta, Univerza v Mariboru.

Valcour, Frank. 1990. The treatment of child sex abusers in the Church. V: Rossetti 1990, 47–65.

Vodičar, Janez, ur. 2020. *V iskanju novega zaupanja v Cerkvi: Pastoralna in kateheza po razkritju spolnih in drugih zlorab.* Znanstvena knjižnica 74. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Zollner, Hans. 2017. Le ferite spirituali causate dagli abusi sessuali. *La Civiltà Cattolica* 168, no. 4:244–254.

Wong, Jorge. 2012. Candidates for priesthood and religious life: Selection, screening and formation. V: Scicluna, Zollner in Ayotte 2012, 59–68.